

فصلنامه انسان و محیط زیست، شماره ۵۸، پاییز ۱۴۰۰، صص ۱۷۱-۱۸۷

مقایسه نقش آفرینی مدیران زن و مرد تشکل های زیست محیطی

در تحقق اهداف توسعه پایدار (مطالعه موردی استان مرکزی)

رؤیا حسن زاده^۱

محمد حسین اسدی داود آبادی*^۲

Assadi2001ir@yahoo.com

علی روشنایی^۳

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۹/۰۸

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۴/۰۵

چکیده

زمینه و هدف: این تحقیق در حوزه جامعه شناسی محیط زیست انجام گرفته است. در مبانی نظری به رابطه میان انسان و طبیعت برای دست یابی به توسعه پایدار پرداخته شده و صاحب نظران جامعه شناسی اندیشه های خود را بیان داشته اند. هدف از انجام تحقیق مقایسه نقش آفرینی مدیران زن و مرد تشکل های زیست محیطی در تحقق اهداف توسعه پایدار بوده است.

روش بررسی: این مطالعه به لحاظ جمع آوری داده ها توصیفی پیمایشی محسوب می شود. در این راستا تعداد ۹۱ نفر از مدیران فعال در عرصه های زیست محیطی استان مرکزی در سال ۱۳۹۹ به پرسشنامه های تحقیق پاسخ دادند. روش تحلیل داده ها بهره گیری از آمار توصیفی، آزمون t با دو گروه مستقل بوده است که از طریق نرم افزار SPSS انجام گرفت.

یافته ها: مدیران زن تشکل های زیست محیطی در عرصه های، پایدار نمودن شهرها، مبارزه با تغییرات آب و هوایی، انرژی ارزان، و توانمندسازی زنان نسبت به گروه مردان برتری داشته اند ولی در موارد حفاظت از زیست بوم ها، حفاظت از دریاها، تضمین الگوی مصرف و بهره برداری بهینه از آب و فاضلاب با گروه مردان برابری نموده اند. در ضمن در این مطالعه تعداد مدیران زن یک دوم مردان بوده است. بنابراین گروه زنان موفق تر از مردان در تحقق اهداف توسعه پایدار عمل کرده بودند.

بحث و نتیجه گیری: جامعه انسانی و جهان طبیعی در رویارویی اقتصادی با یکدیگر قرار دارند، از آنجا که محیط زیست یک برساخت اجتماعی است. حل و فصل مسائل زیست محیطی و تحقق اهداف توسعه پایدار زیست محیطی از طریق تلاش جمعی با مشارکت زنان و مردان امکان پذیر می گردد. غلبه بر بحران های زیست محیطی و استفاده بهینه از منابع طبیعی از طریق بازسازی فرایندهای تولید و مصرف با انگیزه های زیست محیطی ممکن می گردد. محیط زیست گرایی تحت دو نوع ارزش بقا و ارزش فرامادی شکل می گیرد؛ و ارزش فرامادی

۱- دانشجوی دکترای تخصصی جامعه شناسی مسائل اجتماعی ایران، دانشکده علوم انسانی، واحد آشتیان، دانشگاه آزاد اسلامی، آشتیان، ایران.

۲- استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، واحد آشتیان، دانشگاه آزاد اسلامی، آشتیان، ایران. (استاد راهنما و نویسنده مسئول)

۳- استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، واحد آشتیان، دانشگاه آزاد اسلامی، آشتیان، ایران. (استاد مشاور)

در مفاهیمی چون حفاظت از محیط زیست، کیفیت زندگی، رفتار اخلاقی زیست محیطی بروز و ظهور دارد. توسعه پایدار نیز در گرو پرداختن به ارزش های فرامادی است. در قلمرو تحقیق مشاهده گردید به ارزش های مادی بیش از ارزش های فرامادی توجه شده است.

واژه های کلیدی: توسعه پایدار، تشکل های زیست محیطی، اهداف زیست محیطی

Comparing the Role of Male and Female Managers of Environmental Organizations in Achieving the Goals of Sustainable Development: (Case study of Markazi Province)

Roya Hassanzadeh¹
Mohammad Hossein Asadi Davoodabadi *²
Assadi2001ir@yahoo.com
Ali Roshanaei³

Received: June 25, 2020

Accepted: November 28, 2020

Abstract

Background and Purpose: This research has been done in the field of environmental sociology. Theoretically, the relationship between man and nature to achieve sustainable development is addressed and experts of sociology have expressed their thoughts. This research aimed to compare the role of male and female managers of environmental organizations in achieving the goals of sustainable development.

Material and Methodology: This study is a descriptive survey in terms of data collection. 91 active managers in environmental fields of Markazi province in 2020 answered the research questionnaires. Data were analyzed using descriptive statistics, t-test with two independent groups. SPSS software was used for this purpose.

Results: Female managers of environmental organizations have excelled over men in the areas of urban sustainability, climate change, cheap energy, and women's empowerment but in cases of protection of ecosystems, protection of the seas, ensuring the pattern of consumption and optimal utilization of water and wastewater, they are equal to the group of men. Meanwhile, in this study, the number of female managers was one-half that of men. Thus, the group of women were more successful than men in achieving the goals of sustainable development.

Discussion and Conclusion: Human society and the natural world are in economic confrontation with each other because the environment is a social construct. Resolving environmental issues and achieving the goals of sustainable environmental development is possible through collective efforts with the participation of men and women. By reconstructing production and consumption processes with environmental motivations, environmental crises and the optimal use of natural resources can be overcome. Environmentalism is formed under two types of survival value and metamaterial value and metamaterial value manifests itself in concepts such as environmental protection, quality of life, and environmental moral behavior. Sustainable development also depends on addressing transcendental values. In the field of research, it was observed that material values have been paid more attention than metamaterial values.

Keywords: Sustainable Development, Environmental Organizations, Environmental Goals

---

1 - Ph.D. Student, Economic and Development Sociology- Iranian Social Issues Ph.D. Student, Faculty of Humanities, Ashtian Branch, Islamic Azad University, Ashtian, Iran

2 -Assistant Professor, Sociology Department, Faculty of Humanities, Ashtian Branch, Islamic Azad University, Ashtian, Iran *(Advisor & Corresponding Author)

3- Assistant Professor, Sociology Department, Faculty of Humanities Ashtian Branch Islamic Azad University Ashtian, Iran (Advisor)

زمینه و هدف

مبانی نظری این تحقیق را دستگاه نظری جامعه شناسان با گرایش محیط زیست تشکیل داده است. صاحب نظران در مکاتب جامعه شناسی در مورد محیط زیست و رابطه آن با انسان و توسعه پایدار بدین شرح اظهار نظر کرده اند. جامعه شناسان کلاسیک از جمله کارل ماکس معتقد بوده است. جامعه استانی و جهان طبیعی در روبرویی اقتصادی با یکدیگر قرار دارند. انسان از طریق کارجمعی محیط زیست را دگرگون می کند محدودیت های طبیعی مانعی برای توسعه و بهره برداری از طبیعت نمی باشد [۱]. ساختارگرایان همچون جات هانیگان بر این باورند که مشکلات زیست محیطی حقیقی هستند. برخی از آنها ساختار اجتماعی مربوط است و برخی دیگر به موقعیت جامعه بستگی دارد [۲]. پارسونز از جمله کارکردگرایانی است که معتقد است: کارکردهای محیط زیست زمانی دچار اختلال می گردند که انسان در بهره برداری از محیط زیست به افراط و تفریط مبادرت نماید. به همین دلیل اصلاح رفتار زیست محیطی انسان راه گشای حفظ محیط زیست است [۳]. تضادگرایان مانند اشتاین برگ بر این باورند که: برای حفظ منابع زیست محیطی ضرورت ایجاد تعادل میان دستورالعمل های سیاسی حاکمان و ایفای نقش تسهیل کنندگان انباشت سرمایه، اجتناب ناپذیر است و کشمکش بین چرخه ای تولید و تقاضای مصرف در حفظ محیط زیست تأثیرگذار است [۴].

آیزن از جمله کنش گرایانی است که می گوید کنش انسانی در طبیعت مرهون قصد و نیت او در بهره برداری از منابع طبیعی است. هر چه این قصد و نیت هنجار مدار، تعادل و عقلانی باشد آسیب به محیط زیست کمتر می گردد [۵]. تلفیق گرایان از جمله اینگلهارت می گوید: محیط زیست گرایانی افراد تحت دو نوع ارزشی بقا ارزش فرامادی شکل می گیرد. ارزش بقا به رفتار تأمین نیاز فیزیولوژیک می انجامد و ارزش فرامادی به رفتار فزایستی از جمله حفاظت از محیط زیست می انجامد [۶]. وانداشیوا پیرو مکتب اکوفمنیسم بر رابطه عملی و تجربی میان زن و طبیعت تأکید دارد و دغدغه مندی زنان در مورد طبیعت و محیط زیست را نسبت به مردان ترجیح می دهد [۷].

اسپارگان و مول معتقد بوده اند: امکان غلبه بر بحران های زیست محیطی بدون ترک مسیر نوسازی اکولوژیکی وجود دارد تا به توسعه پایدار بیانجامد. در این راستا بر بازسازی فرایندهای تولید و مصرف با انگیزه زیست محیطی تمرکز می شود [۸].

در این نظریه ها محیط زیست گرایانی محوریتی داشته زیرا مستقیماً حیات بشری را تحت تأثیر قرار می دهد. نسل امروز و فردا بدون توجه به مسائل زیست محیطی و حفاظت از محیط زیست و استفاده بهینه از منابع موجود نمی تواند به اهداف توسعه پایدار دست یابد. بر همین اساس فعالان در این عرصه از جمله تشکل های زیست محیطی نقشی تعیین کننده خواهند داشت.

این تحقیق در نظر دارد فرایند شکل گیری تشکل های زیست محیطی در استان مرکزی را در راستای واقعیت بخشیدن به هدف های توسعه پایدار مورد مطالعه قرار دهد. از آنجا که دستیابی به اهداف توسعه پایدار در سطح ملی بدون مشارکت سازمان های مردم نهاد امکان پذیر نبوده است، در سال های گذشته زمینه ی تأسیس تشکل های زیست محیطی فراهم گردیده است. از طرفی ارزیابی عملکرد و موفقیت اجتماعی مدیریت زنان و مردان در تشکل های زیست محیطی می تواند یافته های کاربردی را در اختیار فعالان و ناظران آن ها قرار دهد. بنابراین مقایسه عملکرد مدیران زن و مرد چه به لحاظ ضرورت های سازمانی و چه به لحاظ رویکرد جنسیتی مورد بررسی قرار می گیرد. اهداف توسعه پایدار: مجموعه مقاصد هفده گانه ای هستند که در حیطه های زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی تدوین گردیده، در یک اجماع بین المللی از طریق سازمان ملل متحد اختیار کشورها قرار داده شده است [۹]. تشکل های زیست محیطی: عبارتند از سازمان های عمومی غیردولتی یا مردم نهاد که مستقل از دولت تأسیس شده، در جهت توسعه محیط زیست فعالیت دارند. این تشکل ها نقش واسط میان مردم و دولت را در عرصه های زیست محیطی برعهده دارند [۱۰]. شکل گیری تشکل های زیست محیطی: عبارت است از فرایند درخواست صدور مجوز برای تأسیس یک تشکل زیست محیطی که به موجب قوانین و مقررات جاری در

شرقی مشارکت هم‌افزای سازمان‌های دولتی و خصوصی توانست در عرصه‌هایی چون حفاظت از محیط‌زیست، بهینه‌سازی کشاورزی، تولید پایدار، الگوی مصرف، موفقیت آفرین باشد [۲۰]. اصولاً رفتارهای شهروندی تابعی از توانمندی‌های آنان است. این قاعده در حیطه‌ی زیست‌محیطی نیز تبلور دارد. بنابراین توانمندسازی شهروندان از جمله زنان می‌تواند رفتار زیست‌محیطی آن‌ها را توسعه دهد [۲۱]. فشارهای سازمانی و نهادی از قبیل فشار اجباری و هنجاری در مدیریت محیط‌زیست کشور می‌تواند عملکرد زیست‌محیطی تشکل‌ها را تحت تأثیر قرار دهد. اگر این فشارها منطبق بر سیستمی جامع، علمی و معتبر باشد، عملکرد سازمانی تشکل‌ها بهبود می‌یابد [۲۲].

این پیشینه نشان می‌دهد مطالعات انجام گرفته اغلب جنبه‌ی توصیفی داشته و به برخی از عوامل مؤثر در تحقق اهداف توسعه پایدار پرداخته شده است. درحالی‌که به تأثیر فرایند شکل‌گیری تشکل‌های زیست‌محیطی بر واقعیت بخشیدن به اهداف زیست‌محیطی توسعه پایدار پرداخته نشده است. همچنین به تأثیر موفقیت اجتماعی مدیران تشکل‌های زیست‌محیطی در تحقق اهداف توسعه پایدار پرداخته نشده است. در پیشینه تحقیق مشاهده گردید، زنان نقش مؤثری در توسعه پایدار داشته‌اند، ولی به مقایسه‌ی عملکرد مدیران زن و مرد تشکل‌های زیست‌محیطی توجه چندانی نشده بود. اصولاً در مطالعات علمی و نظم یافته‌ی محدود و تدقیق موضوع مورد مطالعه ضرورت دارد. در برخی پژوهش‌ها مشاهده گردید به این نکته توجه نشده، اهداف توسعه پایدار را که حداقل در سطح بین‌الملل هفده مورد مشخص دارد، در قالب یک مفهوم کلی مورد بررسی قرار داده بودند. این تحقیق در نظر دارد اهداف زیست‌محیطی توسعه پایدار را در قالب اهداف هشتگانه‌ی موجود در اسناد بین‌المللی و اسناد بالادستی در استان مرکزی مورد بررسی قرار دهد. بنابراین خلاء مطالعاتی مذکور موجب گردید تا موضوع این پژوهش در دستور کار قرار گیرد.

انگیزه پژوهشگر از پرداختن به موضوع در درجه‌ی نخست دست‌یابی به تأثیرگذاری فرایند شکل‌گیری تشکل‌های زیست‌محیطی بر تحقق اهداف زیست‌محیطی توسعه پایدار بوده

جمهوری اسلامی ایران توسط دستگاه‌های دولتی صادر می‌گردد و متقاضی می‌تواند به فعالیت رسمی خود بپردازد [۱۱]. موفقیت اجتماعی مدیران: عبارت است از میزان دست‌یابی مدیران تشکل‌ها به شاخص‌های تعریف شده در عرصه‌ی زیست‌محیطی که توسط مقامات محلی، ملی و بین‌المللی نظارت‌کننده بر تشکل‌های زیست‌محیطی اعمال می‌شود [۱۲].

در تحقیقات انجام گرفته به مطالعه‌ی برخی از زوایای موضوع پرداخته شده بود. از جمله این‌که تأسیس تشکل‌های زیست‌محیطی در چارچوب قوانین و مقررات موجود، آیین‌نامه‌ها و فرایند طولانی کسب مجوز، شکل‌گیری تشکل‌های زیست‌محیطی را با کندی مواجه ساخته است [۱۲]. دست‌یابی به اهداف متنوع و گسترده‌ی زیست‌محیطی توسعه پایدار نیازمند طراحی برنامه‌های کوتاه مدت، میان مدت و درازمدت است [۹].

انسان در مواجهه با طبیعت و رویکردهای زیست‌محیطی متأثر از جهت‌گیری‌های جنسیتی بوده است [۱۳]. تحقق اهداف توسعه پایدار به یک چالش رقابتی میان سازمان‌های مردم‌نهاد و دولت‌ها بدل گردیده است [۹]. نقش زنان در دست‌یابی به اهداف توسعه پایدار شهری و روستایی و زیست‌محیطی قابل توجه بوده است [۱۴]. هم‌اکنون در ایران تعداد ۸۶۲ تشکل‌های مردم‌نهاد فعالیت دارند که یک چهارم آن‌ها انحصاراً در حوزه محیط‌زیست فعالیت دارند و سی درصد مدیران این تشکل‌ها را زنان تشکیل داده‌اند [۱۵].

مشارکت زنان در واقعیت بخشیدن به اهداف توسعه پایدار مستلزم توانمندسازی این قشر بوده که نقش پررنگ‌تری را در سطوح محلی و ملی ایفا نمایند [۱۶]. هر چه سواد و تحصیلات زنان افزایش یافته، آگاهی زیست‌محیطی آن‌ها نیز ارتقا یافته، رفتار زیست‌محیطی آن‌ها را تحت تأثیر قرار داده است [۱۷].

دست‌یابی به توسعه پایدار در صورتی امکان‌پذیر است که دولت‌ها و تشکل‌های مردم‌نهاد زیست‌محیطی به صورت هم‌افزا در آن مشارکت نمایند [۱۸]. در عملکرد زیست‌محیطی مدیران تشکل‌های مردم‌نهاد انگیزه روانشناختی مدیران، مسئولیت‌پذیری، خودکارآمدی و رویکرد جنسیتی آن‌ها اثرگذار است [۱۹]. تجربه نشان داده است در کشورهای آسیای جنوب

هر ساله از طرف سازمان‌های بین‌المللی میزان دست‌یابی کشورها به اهداف زیست‌محیطی توسعه پایدار مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. مقایسه‌ی شاخص‌های تحقق یافته‌ی اهداف زیست‌محیطی در استان‌های مختلف و نیز مقایسه شاخص‌های ملی با استانداردهای جهانی می‌تواند جهت‌گیری‌های کلان زیست‌محیطی فعالان آن را تغییر دهد. بنابراین مطالعاتی از این دست می‌تواند در تعیین این جهت‌گیری‌ها نقش آفرین باشد. انجام این تحقیق از این دیدگاه نیز ضرورت داشته است.

در اهداف توسعه پایدار زمینه‌هایی چون مدیریت آب و فاضلاب، پایدار نمودن شهرها، تضمین الگوی مصرف و تولید پایدار، مقابله با تغییرات آب و هوایی، حفاظت از دریاها، حفاظت از زیست بوم‌های خاکی و جنگل‌ها، دسترسی به انرژی ارزان و پایدار و کاهش نابرابری‌های جنسیتی وجود داشته است [۲۳]. به همین دلیل ارزیابی میزان موفقیت دست‌یابی به این اهداف در دوره‌های زمانی ضرورت یافته است.

چنین به نظر می‌رسد که مجوزهای صادر شده برای تأسیس تشکلهای زیست‌محیطی و نیز جهت‌گیری‌های مدیران زن و مرد در هر یک از زمینه‌های مذکور می‌بایست از توزیع منطقی برخوردار بوده باشد. در این تحقیق از آن جایی که به ارزیابی عملکرد و موفقیت‌های مدیران نیز پرداخته می‌شود، انجام چنین مطالعه‌ای از این منظر ضرورت داشته است. یکی از پارامترهای معمول و رایج در جامعه برای تشخیص موفقیت‌های تشکلهای مردمی، ارزیابی موفقیت‌های آنها است. مدیران سمن‌ها در مناسبات اجتماعی خود در طول فعالیت‌هایشان به دریافت بازخوردهای محلی، ملی و بین‌المللی و حتی زیست‌محیطی نایل می‌شوند. درواقع معیارهای کمی و کیفی این بازخوردها می‌توانند نشان‌دهنده‌ی موفقیت اجتماعی مدیران سمن‌های زیست‌محیطی باشد [۲۴] در پیشینه تحقیق ارزیابی چنین موفقیت‌هایی مشاهده نگردید و این تحقیق برخی از ملاک‌های سنجش خود را برای تشخیص این موفقیت‌ها متمرکز ساخته است. بنابراین تعیین میزان موفقیت اجتماعی مدیران زن و مرد ضرورت یافته است.

است که از مسایل اولویت‌دار اسناد بالادستی از جمله برنامه ششم توسعه بوده است. دیگر این که موفقیت اجتماعی مدیران تشکلهای زیست‌محیطی را به عنوان یک شاخص در تحقق اهداف زیست‌محیطی توسعه پایدار مورد بررسی قرار دهد. دیگر این که رویکرد جنسیتی مدیران تشکلهای به عنوان متغیر تعدیل‌گر در نظر گرفته شود و در پایان یافته‌های کاربردی خود را در راستای یک اقدام تسهیل‌گرانه در اختیار فعالان در این عرصه قرار دهد.

مفهوم توسعه پایدار اولویت نخست را در اغلب کشورها و نهادهای بین‌المللی به خود اختصاص داده است. در تبیین و تعریف اهداف توسعه پایدار در اسناد بالادستی موارد فراوانی از مفاهیم حیات انسانی، توسعه زیست‌محیطی، منابع طبیعی و حفاظت از زیست کره مورد توجه قرار داشته است. هر یک از کشورها می‌کوشند تا به اقتضای استراتژی‌های ملی خود، ظرفیت‌ها و قابلیت‌های در اختیار، نیازمندی‌ها و شرایط اقلیمی به تحقق اهداف توسعه پایدار از جمله حیطه‌ی زیست‌محیطی بپردازند. بنابراین پرداختن به زوایای گوناگون این مفهوم از ضرورت‌های اجتناب‌ناپذیر دولت‌ها تلقی می‌گردد. اسناد بالادستی و راهبردهای کلان ملی زمینه‌ی تأسیس تشکلهای غیردولتی از جمله زیست‌محیطی را فراهم آورده و به دلیل تنوع فعالیت‌ها و تنوع نیازمندی‌ها و نیز گوناگونی اقلیم‌های سرزمینی ایران امکان تأسیس آنها فراهم بوده، ورود فعالان در این زمینه‌ها اجتناب‌ناپذیر گردیده است [۱۶].

اصولاً هر تشکل و سازمان برای ارزیابی تحقق اهداف سازمانی نیازمند ارزیابی عملکرد در دوره‌های زمانی است و حتی در این زمینه استانداردهایی طراحی گردیده که مدیران تشکلهای و نیز ناظران دولتی آنها بتوانند به ارزیابی عملکرد آنها بپردازند. از آنجا که در این تحقیق ارزیابی عملکرد تشکلهای زیست‌محیطی در دو گروه مدیران زن و مرد مد نظر قرار داشته است، و یافته‌های آن می‌تواند برای مدیران این تشکلهای و ناظران بالادستی آنها کاربرد داشته باشد، پرداختن به این موضوع ضرورت پیدا کرده است.

روش بررسی

این تحقیق به لحاظ هدف یک مطالعه کاربردی محسوب می‌شود. از نظر جمع آوری داده‌ها مطالعه‌ای پیمایشی به شمار می‌رود. جامعه آماری را مدیران سمن‌های زیست محیطی مستقر در استان مرکزی در سال ۱۳۹۹ تشکیل داده است. این جمعیت به موجب پایگاه اطلاع رسانی محیط زیست ۱۰۲ نفر بوده‌اند. حجم نمونه به موجب جدول نمونه‌گیری مورگان ۹۱ نفر تعیین گردید. روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای تصادفی بوده است. ابزار جمع آوری داده‌ها پرسشنامه بوده که در آن سازه‌های فرایند شکل‌گیری سمن‌های زیست محیطی، موفقیت اجتماعی مدیران سمن‌ها و تحقق اهداف توسعه پایدار پیش‌بینی و طراحی شده بود. روایی پرسشنامه از طریق همبستگی و کسب ضریب ۰/۷۶ اجرا گردید. پایایی پرسشنامه از طریق آزمون کرونباخ و کسب ضرایب بالای ۰/۷۰ برای کلیه سازه‌ها و کل پرسشنامه احراز گردید. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق بهره‌گیری از شاخص‌های آمار توصیفی، آزمون استنباطی t با دو گروه مستقل از طریق نرم افزار SPSS عملیاتی گردیده است.

یافته‌ها

فرضیه ۱. بین مدیریت زنان و مردان تشکل‌های زیست محیطی در دستیابی به هدف بهره‌برداری بهینه و پایدار آب و فاضلاب تفاوت وجود دارد.

در پیشینه تحقیق مشاهده گردید به ندرت پژوهشگران تفاوت جنسیتی را در مدیران تشکل‌های مردم‌نهاد بررسی نموده‌اند. این تحقیق درصدد برآمد تا جهت‌گیری‌های جنسیتی مدیران زن و مرد تشکل‌های زیست محیطی را در دستور کار خود قرار دهد. یافته‌های این بخش از تحقیق می‌تواند مورد استفاده فعالان در این عرصه قرار گیرد. بنابراین انجام این تحقیق از این دیدگاه نیز ضرورت داشته است.

این تحقیق به لحاظ زمانی در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۷ انجام گردیده است و به لحاظ مکانی تشکل‌های زیست محیطی فعال در استان مرکزی را بعنوان جامعه‌ی تحقیق در نظر گرفته است. به لحاظ محدوده‌ی مطالعاتی حوزه زیست محیطی توسعه پایدار مورد توجه بوده و اهداف آن در گزاره‌های تحقیق لحاظ گردیده است. این تحقیق درصدد برآمده است به این سؤالات پاسخ دهد: فرایند شکل‌گیری تشکل‌های زیست محیطی مردم‌نهاد چه تأثیری بر تحقق اهداف زیست محیطی توسعه پایدار داشته است؟ موفقیت‌های اجتماعی مدیران زیست محیطی چه تأثیری بر تحقق اهداف زیست محیطی توسعه پایدار داشته است؟ عملکرد زیست محیطی مدیریت زنان و مردان در تشکل‌ها چه تفاوتی داشته‌اند؟

جدول شماره ۱- آزمون t مستقل برای مقایسه مدیریت زنان و مردان تشکل‌های زیست محیطی در دستیابی به هدف بهره‌برداری بهینه

و پایدار آب و فاضلاب

آزمون برابری میانگین			آزمون برابری واریانس						
Sig	df	t	sig	F	انحراف معیار	میانگین	تعداد	جنسیت	بهره برداری بهینه و پایدار آب و فاضلاب
۰/۰۵۵	۸۷/۷۳۱	۱/۹۴۹	۰/۰۱۰	۶/۹۳۲	۰/۹۲۲	۱۵/۹۰	۳۰	زن	
					۲/۵۶	۱۵/۱۸	۶۱	مرد	

با توجه به نابرابر بودن تعداد نمونه در دو گروه زن و مرد فرض برابری واریانس رد شد ($\text{Sig} < 0/05$). با فرض نابرابری واریانس آزمون t با مقدار ۱/۹۴۹ و سطح معنی دار ۰/۰۵۵ برای میانگین دو گروه را پذیرفت ($\text{Sig} > 0/05$). لذا بین مدیریت

با توجه به جدول شماره (۱) ملاحظه می‌شود که میانگین مدیریت زنان تشکل‌های زیست محیطی در دستیابی به هدف بهره‌برداری بهینه و پایدار آب و فاضلاب ۱۵/۹۰ و در بین مردان ۱۵/۱۸ می‌باشد. به نظر می‌رسد مدیریت زنان اندکی بیشتر است.

فرضیه ۲. بین مدیریت زنان و مردان تشکلهای زیست محیطی در دست یابی به هدف پایدار نمودن شهرها تفاوت وجود دارد.

زنان و مردان تشکلهای زیست محیطی در دست یابی به هدف بهره برداری بهینه و پایدار آب و فاضلاب تفاوت وجود نداشت و فرضیه رد می شود.

جدول شماره ۲- آزمون t مستقل برای مقایسه مدیریت زنان و مردان تشکلهای زیست محیطی در دست یابی به هدف پایدار نمودن شهرها

آزمون برابری میانگین			آزمون برابری واریانس		انحراف معیار	میانگین	تعداد	جنسیت	پایدار نمودن شهرها
Sig	df	t	sig	F					
۰/۰۳۴	۸۶/۷۱۷	۲/۱۵۲	۰/۰۲۵	۵/۱۶۵	۰/۹۹۴	۱۵/۶۷	۳۰	زن	
					۲/۴۵	۱۴/۸۸	۶۱	مرد	

میانگین دو گروه را رد کرد ($\text{Sig} < 0/05$). لذا بین مدیریت زنان و مردان تشکلهای زیست محیطی در دست یابی به هدف پایدار نمودن شهرها تفاوت وجود دارد و فرضیه تأیید می شود. در واقع نقش مدیران زن بیشتر از مدیران مرد بوده است.

فرضیه ۳. بین مدیریت زنان و مردان تشکلهای زیست محیطی در دست یابی به هدف تضمین الگوی مصرف تفاوت وجود دارد.

با توجه به جدول شماره (۲) ملاحظه می شود که میانگین مدیریت زنان تشکلهای زیست محیطی در دست یابی به هدف پایدار نمودن شهرها ۱۵/۶۷ و در بین مردان ۱۴/۸۸ می باشد. به نظر می رسد مدیریت زنان ارزش کمی بیشتری داشته است. با توجه به نابرابر بودن تعداد نمونه در دو گروه زن و مرد فرض برابری واریانس رد شد ($\text{Sig} < 0/05$). با فرض نابرابری واریانس آزمون t با مقدار ۲/۱۵۲ و سطح معنی دار ۰/۰۳۴ برای

جدول شماره ۳- آزمون t مستقل برای مقایسه مدیریت زنان و مردان تشکلهای زیست محیطی در دست یابی به هدف تضمین الگوی مصرف

آزمون برابری میانگین			آزمون برابری واریانس		انحراف معیار	میانگین	تعداد	جنسیت	تضمین الگوی مصرف
Sig	df	t	sig	F					
۰/۹۶۷	۷۰/۲۱۱	۰/۰۴۱	۰/۱۵۹	۲/۰۱۳	۱/۹۳	۱۳/۱۷	۳۰	زن	
					۲/۴۰	۱۳/۱۵	۶۱	مرد	

۰/۹۶۷ برابری میانگین دو گروه را پذیرفت ($\text{Sig} > 0/05$). بین مدیریت زنان و مردان تشکلهای زیست محیطی در دست یابی به هدف تضمین الگوی مصرف تفاوت وجود نداشت و فرضیه رد می شود.

فرضیه ۴. بین مدیریت زنان و مردان تشکلهای زیست محیطی در دست یابی به هدف مبارزه با تغییرات آب و هوایی تفاوت وجود دارد.

با توجه به جدول شماره (۳) ملاحظه می شود که میانگین مدیریت زنان تشکلهای زیست محیطی در دست یابی به هدف تضمین الگوی مصرف ۱۳/۱۷ و در بین مردان ۱۳/۱۵ می باشد. به نظر می رسد مدیریت زنان در بهینه سازی الگوی مصرف اندکی بیشتر است. با توجه به نابرابر بودن تعداد نمونه در دو گروه زن و مرد فرض برابری واریانس رد شد ($\text{Sig} < 0/05$). با فرض نابرابری واریانس آزمون t با مقدار ۰/۰۴۱ و سطح معنی دار

جدول شماره ۴- آزمون t مستقل برای مقایسه مدیریت زنان و مردان تشکل های زیست محیطی در دست یابی به هدف مبارزه با تغییرات آب و هوایی

آزمون برابری میانگین			آزمون برابری واریانس		انحراف معیار	میانگین	تعداد	جنسیت	مبارزه با تغییرات آب و هوایی
Sig	df	t	sig	F					
۰/۰۰۳	۷۱/۱۱۲	۳/۰۵۹	۰/۰۰۰۱	۱۵/۹۷۸	۰/۶۷۸	۱۷/۷۶	۳۰	زن	
					۳/۰۶	۱۶/۵۱	۶۱	مرد	

میانگین دو گروه را رد کرد ($\text{sig} < ۰/۰۵$). بین مدیریت زنان و مردان تشکل های زیست محیطی در دست یابی به هدف مبارزه با تغییرات آب و هوایی تفاوت وجود دارد و فرضیه تأیید می شود. این تأیید به نفع مدیریت زنان و برتری آنها نسبت به مدیران مرد بوده است.

فرضیه ۵. بین مدیریت زنان و مردان تشکل های زیست محیطی در دست یابی به هدف حفاظت از دریاها تفاوت وجود دارد.

با توجه به جدول شماره (۴) ملاحظه می شود که میانگین مدیریت زنان تشکل های زیست محیطی در دست یابی به هدف مبارزه با تغییرات آب و هوایی ۱۷/۷۶ و در بین مردان ۱۶/۵۱ می باشد. به نظر می رسد مدیریت زنان در این حوزه بیشتر است. با توجه به نابرابر بودن تعداد نمونه در دو گروه زن و مرد فرض برابری واریانس رد شد ($\text{sig} < ۰/۰۵$). با فرض نابرابری واریانس آزمون t با مقدار ۳/۰۵۹ و سطح معنی دار ۰/۰۰۳ برابری

جدول شماره ۵- آزمون t مستقل برای مقایسه مدیریت زنان و مردان تشکل های زیست محیطی در دست یابی به هدف حفاظت از دریاها

آزمون برابری میانگین			آزمون برابری واریانس		انحراف معیار	میانگین	تعداد	جنسیت	حفاظت از دریاها
Sig	df	t	sig	F					
۰/۰۶۹	۸۸/۳۵۲	۱/۸۳۸	۰/۰۲۱	۵/۴۸۲	۱/۲۷	۱۵/۲۳	۳۰	زن	
					۲/۳۹	۱۴/۵۲	۶۱	مرد	

و سطح معنی دار ۰/۰۶۹ برابری میانگین دو گروه را پذیرفت ($\text{sig} > ۰/۰۵$). لذا بین مدیریت زنان و مردان تشکل های زیست محیطی در دست یابی به هدف حفاظت از دریاها تفاوت وجود نداشت و فرضیه رد می شود.

فرضیه ۶. بین مدیریت زنان و مردان تشکل های زیست محیطی در دست یابی به هدف حفاظت از زیست بومها تفاوت وجود دارد.

با توجه به جدول شماره (۵) ملاحظه می شود که میانگین مدیریت زنان تشکل های زیست محیطی در دست یابی به هدف حفاظت از دریاها ۱۵/۲۳ و در بین مردان ۱۴/۵۲ می باشد. به نظر می رسد مدیریت زنان اندکی بیشتر است. با توجه به نابرابر بودن تعداد نمونه در دو گروه زن و مرد فرض برابری واریانس رد شد ($\text{sig} < ۰/۰۵$). با فرض نابرابری واریانس آزمون t با مقدار ۱/۸۳۸

جدول شماره ۶- آزمون t مستقل برای مقایسه مدیریت زنان و مردان تشکل های زیست محیطی در دست یابی به هدف حفاظت از زیست بومها

آزمون برابری میانگین			آزمون برابری واریانس		انحراف معیار	میانگین	تعداد	جنسیت	حفاظت از زیست بومها
Sig	df	t	sig	F					
۰/۰۶۷	۸۸/۸۰۳	۱/۸۵۳	۰/۰۴۰	۴/۳۴۰	۱/۱۳	۱۵/۴۰	۳۰	زن	
					۲/۴۴	۱۴/۷۰	۶۱	مرد	

برابری میانگین دو گروه را پذیرفت ($\text{sig} > 0/05$). لذا بین مدیریت زنان و مردان تشکل‌های زیست محیطی در دستیابی به هدف حفاظت از زیست بوم‌ها تفاوت وجود نداشت و فرضیه رد می‌شود.

فرضیه ۷. بین مدیریت زنان و مردان تشکل‌های زیست محیطی در دستیابی به هدف انرژی ارزان تفاوت وجود دارد.

با توجه به جدول شماره (۶) ملاحظه می‌شود که میانگین مدیریت زنان تشکل‌های زیست محیطی در دستیابی به هدف حفاظت از زیست بوم‌ها ۱۵/۴۰ و در بین مردان ۱۴/۷۰ می‌باشد. به نظر می‌رسد مدیریت زنان در این حوزه اندکی بیشتر است. با توجه به نابرابر بودن تعداد نمونه در دو گروه زن و مرد فرض برابری واریانس رد شد ($\text{sig} < 0/05$). با فرض نابرابری واریانس آزمون t با مقدار ۱/۸۵۳ و سطح معنی دار ۰/۰۶۷

جدول شماره ۷-آزمون t مستقل برای مقایسه مدیریت زنان و مردان تشکل‌های زیست محیطی در دستیابی به هدف انرژی ارزان

آزمون برابری میانگین			آزمون برابری واریانس		انحراف معیار	میانگین	تعداد	جنسیت	انرژی ارزان
Sig	df	t	sig	F					
۰/۰۱۹	۸۷/۴۲۱	۲/۳۸۹	۰/۲۴۱	۱/۳۹۵	۱/۳۴	۱۵/۰۷	۳۰	زن	
					۲/۳۹	۱۴/۱۳	۶۱	مرد	

کرد ($\text{sig} < 0/05$). بین مدیریت زنان و مردان تشکل‌های زیست محیطی در دستیابی به هدف انرژی ارزان تفاوت وجود دارد و فرضیه تأیید می‌شود. این تأیید به نفع مدیران زن و برتری آنها در این حوزه نسبت به مردان بوده است.

فرضیه ۸. بین مدیریت زنان و مردان تشکل‌های زیست محیطی در دستیابی به هدف توانمندسازی زنان تفاوت وجود دارد.

با توجه به جدول شماره (۷) ملاحظه می‌شود که میانگین مدیریت زنان تشکل‌های زیست محیطی در دستیابی به هدف انرژی ارزان ۱۵/۰۷ و در بین مردان ۱۴/۱۳ می‌باشد. به نظر می‌رسد مدیریت زنان در این حوزه بیشتر است. با توجه به نابرابر بودن تعداد نمونه در دو گروه زن و مرد فرض برابری واریانس رد شد ($\text{sig} < 0/05$). با فرض نابرابری واریانس آزمون t با مقدار ۲/۳۸۹ و سطح معنی دار ۰/۰۱۹ برابری میانگین دو گروه را رد

جدول شماره ۸-آزمون t مستقل برای مقایسه مدیریت زنان و مردان تشکل‌های زیست محیطی در دستیابی به هدف توانمندسازی زنان

آزمون برابری میانگین			آزمون برابری واریانس		انحراف معیار	میانگین	تعداد	جنسیت	توانمندسازی زنان
Sig	df	t	sig	F					
۰/۰۱۲	۸۸/۹۷۳	۲/۰۴۹	۰/۱۳۳	۲/۲۹۹	۱/۲۷	۱۵/۴۶	۳۰	زن	
					۲/۶۷	۱۴/۴۱	۶۱	مرد	

با مقدار ۲/۴۰۹ و سطح معنی دار ۰/۰۱۲ برابری میانگین دو گروه را رد کرد ($\text{sig} < 0/05$). بین مدیریت زنان و مردان تشکل‌های زیست محیطی در دستیابی به هدف توانمندسازی زنان تفاوت وجود دارد و فرضیه تأیید می‌شود. این تأیید به نفع زنان و برتری آنها نسبت به مدیران مرد بوده است.

فرضیه ۹. فرایند شکل‌گیری تشکل‌های زیست محیطی در واقعیت

با توجه به جدول شماره (۸) ملاحظه می‌شود که میانگین مدیریت زنان تشکل‌های زیست محیطی در دستیابی به هدف توانمندسازی زنان ۱۵/۴۶ و در بین مردان ۱۴/۴۱ می‌باشد. به نظر می‌رسد مدیریت زنان در این حوزه بیشتر است. با توجه به نابرابر بودن تعداد نمونه در دو گروه زن و مرد فرض برابری واریانس رد شد ($\text{sig} < 0/05$). با فرض نابرابری واریانس آزمون t

بخشیدن به اهداف زیست محیطی توسعه پایدار اثرگذار بوده است.

جدول شماره ۹- ضرایب همبستگی و درصد تبیین شده توسط مدل رگرسیونی متغیر مستقل شکل گیری تشکل های زیست محیطی

ضریب همبستگی (R)	ضریب تعیین (R ²)	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای استاندارد برآورد	دوربین واتسن
۰/۶۹۴	۰/۴۸۱	۰/۴۷۶	۱۰/۷۲	۱/۷۲۳

می شود. که با مقدار $F=۸۲/۶۲۳$ و سطح معنی دار $۰/۰۰۰۱$ می توان نتیجه گرفت مدل رگرسیون برازش داده شده معنادار است.

با توجه به سطح معنی داری بدست آمده ($۰/۰۰۰۱$) می توان نتیجه گرفت مدل رگرسیون برازش داده شده معنادار است و فرایند شکل گیری تشکل های زیست محیطی بر واقعیت بخشیدن به اهداف زیست محیطی توسعه پایدار اثرگذار است. ضرایب مدل رگرسیون در جدول ۴-۳۸ قابل مشاهده است.

رابطه بین شکل گیری تشکل های زیست محیطی و واقعیت بخشیدن به اهداف زیست محیطی $۰/۶۹۴$ به دست آمده است، با توجه به سطح معنی داری $۰/۰۰۰۱$ که کوچکتر از $\alpha=۰/۰۱$ می باشد، معنی داری رابطه این دو متغیر پذیرفته می شود به عبارتی بین شکل گیری تشکل های زیست محیطی و واقعیت بخشیدن به اهداف زیست محیطی رابطه وجود دارد. با توجه به ضریب تعیین تعدیل یافته، می توان نتیجه گرفت ۴۷ درصد از داده ها توسط مدل رگرسیونی تبیین می شوند. برای بررسی معنادار بودن مدل برازش داده شده از تحلیل واریانس استفاده

جدول شماره ۱۰- برآورد ضرایب مدل رگرسیونی متغیر مستقل شکل گیری تشکل های زیست محیطی

ضریب رگرسیونی	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری	ثابت مدل
۴۱/۵۶۹	۸/۶۴۹	۴/۸۰۶	۰/۰۰۰۱	
۰/۶۹۴	۰/۱۴۵	۹/۰۹۰	۰/۰۰۰۱	شکل گیری تشکل های زیست محیطی

۹۵% می توان گفت فرایند شکل گیری تشکل های زیست محیطی در واقعیت بخشیدن به اهداف زیست محیطی توسعه پایدار اثرگذار بوده است و فرضیه تأیید می شود. فرضیه ۱۰ موفقیت های اجتماعی مدیران تشکل های زیست- محیطی در واقعیت بخشیدن به اهداف زیست محیطی توسعه پایدار اثرگذار بوده است.

با توجه به سطح معنی داری برای ضریب رگرسیونی متغیر شکل گیری تشکل های زیست محیطی ($\text{sig}<0.05$) فرض صفر مبنی بر صفر بودن مقدار این ضریب رد خواهد شد در نتیجه می توان گفت به ازای یک واحد افزایش در مولفه شکل گیری تشکل های زیست محیطی، واقعیت بخشیدن به اهداف زیست محیطی توسعه پایدار به اندازه $۰/۶۹۴$ واحد افزایش پیدا خواهد کرد (به دلیل مثبت بودن ضریب رگرسیون)، بنابراین با سطح اطمینان

جدول شماره ۱۱- درصد تبیین شده توسط مدل رگرسیونی متغیر مستقل موفقیت های اجتماعی مدیران تشکل های زیست محیطی

ضریب همبستگی (R)	ضریب تعیین (R ²)	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای استاندارد برآورد	دوربین واتسن
۰/۷۱۶	۰/۵۱۳	۰/۵۰۸	۱۰/۳۹	۱/۸۶۰

درصد از داده ها توسط مدل رگرسیونی تبیین می شوند. برای بررسی معنادار بودن مدل برازش داده شده از تحلیل واریانس استفاده می شود که با مقدار $F=97/863$ و سطح معنی دار $0/0001$ می توان نتیجه گرفت مدل رگرسیون برازش داده شده معنادار است و فرایند موفقیت های اجتماعی مدیران تشکل های زیست محیطی بر واقعیت بخشیدن به اهداف زیست محیطی توسعه پایدار اثرگذار است. ضرایب مدل رگرسیون در جدول شماره (۱۲) قابل مشاهده است.

ضریب همبستگی بین موفقیت های اجتماعی مدیران تشکل های زیست محیطی و واقعیت بخشیدن به اهداف زیست محیطی $0/716$ به دست آمده است، با توجه به سطح معنی داری $0/0001$ که کوچکتر از $\alpha=0/01$ می باشد، معنی داری رابطه این دو متغیر پذیرفته می شود به عبارتی بین موفقیت های اجتماعی مدیران تشکل های زیست محیطی و واقعیت بخشیدن به اهداف زیست محیطی رابطه وجود دارد.

با توجه به ضریب تعیین تعدیل یافته می توان نتیجه گرفت 51

جدول شماره ۱۲- برآورد ضرایب مدل رگرسیونی متغیر مستقل موفقیت های اجتماعی مدیران تشکل های زیست محیطی

سطح معناداری	آماره t	خطای استاندارد	ضریب رگرسیونی	ثابت مدل
0/0001	6/162	7/589	46/761	موفقیت های اجتماعی مدیران تشکل های زیست محیطی
0/0001	9/689	0/116	0/716	

سویی یا فرهنگ مدرن تأکید داشته اند. آن ها معتقد بودند جامعه انسانی و جهان طبیعی در رویارویی اقتصادی با یکدیگر قرار دارند. تعمیم این نظریه به جامعه استان مرکزی جلوه ای از این رویارویی بوده است، آن چنان که روند توسعه در این شهر رویارویی انسان و طبیعت را آشکار ساخته است. ساختارگرایان از جمله گیدنز، گرز و لاکی در مورد ریشه یابی مسایل زیست محیطی اظهار داشته اند. در جامعه مدرن مقابله با مسایل زیست محیطی و حل و فصل آلاینده های آن اجتناب ناپذیر است. محیط زیست یک برساخت اجتماعی است که از طریق تلاش جمعی حل و فصل می گردد. در این تلاش ها مصرف کمتر و بهینه برای تضمین الگوی مصرف اجتناب ناپذیر خواهد بود. گذشته ای جامعه استان مرکزی نشان داده است هم زمان با توسعه شهری و تشدید صنعتی شدن مسایل زیست محیطی افزایش یافته، پایدار نمودن شهر مورد بی توجهی قرار گرفته و برای تضمین الگوی مصرف استراتژی شناخته شده و معینی طراحی نگردیده است. نظریه پردازان کارکردگرا بر این باور بوده اند که امکان غلبه بر بحران های زیست محیطی از طریق بازسازی فرایندهای تولید و مصرف با انگیزه های زیست محیطی وجود دارد. کارکردهای

با توجه به سطح معنی داری برای ضریب رگرسیونی متغیر موفقیت های اجتماعی مدیران تشکل های زیست محیطی ($\text{sig} < 0.05$) فرض صفر مبنی بر صفر بودن مقدار این ضریب رد خواهد شد در نتیجه می توان گفت به ازای یک واحد افزایش در مولفه شکل گیری تشکل های زیست محیطی، واقعیت بخشیدن به اهداف زیست محیطی توسعه پایدار به اندازه $0/694$ واحد افزایش پیدا خواهد کرد (به دلیل مثبت بودن ضریب رگرسیون)، بنابراین با سطح اطمینان 95% موفقیت های اجتماعی مدیران تشکل های زیست محیطی در واقعیت بخشیدن به اهداف زیست محیطی توسعه پایدار اثرگذار بوده است و فرضیه تأیید می شود.

بحث و نتیجه گیری

در جامعه شناسی محیط زیست مؤلفه ها و متغیرهای متنوعی توسط نظریه پردازان مورد توجه قرار گرفته آن چنان که این موارد جامعه انسانی را از دوران گذشته تاکنون متأثر ساخته است. جامعه شناسان کلاسیک همچون ماکس وبر، امیل دورکیم و کارل مارکس در بهره برداری بهینه از منابع محیط زیست به انتخاب گزینه های صحیح، اخلاقی توأم با تأمین منافع اقتصادی و هم

جامه شاهد تخریب محیط زیست بوده است. تا زمانی که نگاه سرمایه داری توأم با اخلاق زدایی بر توسعه حاکم باشد، تخریب محیط زیست و تأمین منافع تداوم خواهد داشت. این نظریه تلفیق گرایان در روند توسعه شهری استان نمود عینی داشته است. آلوده شدن پرشتاب هوا، آلوده شدن محیط خاک که مأمّن زیست جانداران و انسان بوده است، آلوده شدن پرشتاب هوا، آلوده شدن آب های زیرزمینی جملگی بر تخریب محیط زیست افزوده است. اگرچه تشکل های زیست محیطی در مبارزه با تغییرات آب و هوایی و حفاظت از زیست بوم ها و حتی پیگیری اقداماتی برای انرژی ارزان داشته ولی این کنش ها هرگز تکاپوی جبران خسارت های وارد شده بر محیط زیست و یا تحقق اهداف توسعه پایدار را ننموده است.

اکوفمینیست ها مانند فرانسوادوبون، بلاکر و اکبرگ، وانداشیوا و مولینکس در مورد توانمندسازی زنان و کاهش نابرابری های جنسیتی نظرات مشترکی داشته اند. آن ها معتقد بوده اند پدرسالاری موجب استثمار طبیعت و انسان و تخریب محیط زیست گردید. کاهش نابرابری های جنسیتی و کاهش رویکرد سودجویانه بر طبیعت به نفع جامعه انسانی و محیط زیست می باشد. تا زمانی که الگوی مصرف رعایت نشود و رابطه قوی بین انسان و طبیعت برقرار نگردد، نمی توان شاهد حفاظت از محیط زیست و بهبود زندگی طبیعی انسان بود. اگر دست یابی زنان به منافع توسعه پایدار از طریق ایجاد تغییرات جنسیتی و حضور هدفمند و سازنده زنان در عرصه های اجتماعی و زیست محیطی تضمین شود، می توان شاهد بهبود توسعه پایدار در جامعه بود. در این تحقیق نیز مشاهده گردید علیرغم این که تعداد زنان فعال در عرصه های زیست محیطی به لحاظ کمی یک دوم مردان بوده است، ولی عملکرد و موفقیت آن ها در بسیاری از موارد با آن ها برابری کرده و در پاره ای از موارد نیز بر آن ها برتری داشته اند. این نشان می دهد که دغدغه مندی زنان در استان مرکزی نیز در حوزه مسایل زیست محیطی نمودی عینی داشته است.

در پایان چنین به نظر می رسد که در حال حاضر رویکردهای جنسیتی در جامعه وجود داشته اگر این نابرابری ها کاهش داده

محیط زیست زمانی مختل می شوند که انسان در بهره برداری از محیط زیست به افراط و تفریط مبادرت نمایند. این نکته را نمی توان از نظر دور داشت که بین انسان و طبیعت یک رابطه ی دوسویه وجود دارد. در این تحقیق مشاهده گردید هم زمان با توسعه شهری در استان گویی که به منافع انسانی در ایجاد سکونت گاه ها از بین بردن جنگل ها و فضای سبز طبیعی پافشاری می شده است. در حالی که در رابطه دوسویه میان انسان و طبیعت به ندرت توجه شده است. تضاد گرایان مانند اشتانبرگ، ردکلیف واریک بوتل معتقد بوده اند بین چرخه ی تولید و تقاضای مصرف کشمکش وجود داشته است. تا زمانی که برای حفظ منابع زیست محیطی به ایجاد تعادل میان دستورالعمل های سیاسی حاکمان و ایفای نقش تسهیل کنندگان انباشت سرمایه اقدام نشود، این تضاد هم چنان وجود دارد. مدیریت بهینه محیط زیست نیز می تواند در کاهش این تضاد مؤثر واقع شود. بنابراین جنبش های مردمی زیست محیطی، تنظیم قوانین و مقررات و نوسازی محیط زیست از رهیافت های این جامعه شناسان بوده است. کنش گرایان مانند بک، مالتوس، آیزن و کسل معتقد بوده اند تشکل های مردمی و جنبش های اجتماعی در مدرنیته برای کاهش دادن مخاطرات زیست محیطی اجتناب ناپذیر است. نگاه سودانگاری به طبیعت باید جای خود را به نگاه عقلانی، هنجار مدار و تعادل گرا بدهد تا جامعه شاهد کنش های محیط گرایانه به انسان ها باشد. در جامعه شهری استان اگرچه به طور پراکنده اقدامات محیط گرایانه ی فعالان عرصه زیست محیطی وجود داشته است، ولی از غنا و کفایت لازم برخوردار نبوده تا آن جا که خبرگان صاحبه شونده اظهار داشته بودند این اقدامات نمود مشخصی در تحقق اهداف زیست محیطی توسعه پایدار نداشته است.

تلفیق گرایان مانند اینگلههارت، هورکهایمر، هابرماس و مارکوزه بر این باور بوده اند که محیط زیست گرایی افراد تحت دو نوع ارزش بقا و ارزش فرامادی شکل می گیرد. در ارزش بقا نیاز فیزیولوژیک تأمین می شود و در ارزش فرامادی به رفتار فرازیستی از جمله حفظ محیط زیست پرداخته می شود. در هر دوره ای که از محیط طبیعی به بهانه حاکمیت تکنولوژی استفاده ابزاری شده است،

ای به طبیعت دارند در حل و فصل مسائل زیست محیطی کارآمدتر قشر مردان می باشند. به همین دلایل چنانچه قشر زنان در مدیریت های سطح کلان و

استان و کشور پیشنهاد می شود در تصمیم گیری های خود نماینده شورای سمن ها را نیز شرکت دهند تا در هم افزایی و جلب مشارکت آن ها برای دستیابی به تحقق اهداف توسعه پایدار گام جدی تری برداشته می شود.

- در این تحقیق مشاهده گردید بین مدیریت زنان و مردان تشکل های زیست محیطی در دستیابی به هدف پایدار نمودن شهرها تفاوتی وجود داشته و زنان در این زمینه برتری داشته اند. در این زمینه به برنامه ریزان و مجریان ساخت و سازهای شهری پیشنهاد می شود در راستای پایداری شهری از مدیران مذکور برای جلوگیری سرمایه های اکولوژیکی، ایجاد فضای سبز به موازات توسعه شهر، زیباسازی فضای بصری شهر، و اشاعه فرهنگ کمترین آسیب به محیط زیست در ساخت و سازهای شهری اقدام نمایند. تا در پایداری شهری مصادیق عینی تری تجربه شود.

- در این تحقیق مشاهده گردید بین مدیریت زنان و مردان در تحقق هدف مبارزه با تغییرات آب و هوایی تفاوت معنی دار وجود دارد و زنان در این رابطه برتری داشته اند. در این زمینه به مجریان برنامه های زیست محیطی مبارزه با تغییرات آب و هوایی در سطوح استانی و ملی پیشنهاد می شود در برنامه های خود از ظرفیت کارآمد زنان فعال در این عرصه بهره برداری بیشتر و عینی تری داشته باشد تا شاهد اقدامات و فعالیت های شایسته تری نسبت به گذشته باشند.

- در این تحقیق مشاهده گردید مدیران زن نسبت به مدیران مرد در اقدامات زیست محیطی دستیابی به هدف انرژی ارزان برتری داشته اند. در این زمینه به مسئولین ذیربط در وزارت نیرو پیشنهاد می شود از ظرفیت مدیران زن سمن های زیست محیطی آماده بکار و فعال در این زمینه دعوت به مشارکت نموده تا امکان نقش آفرینی آن ها بصورت رسمی و حمایت شده تداوم یابد.

شود و روند تعادلی خود را بازیابد. جامعه از یک طرف شاهد توانمندسازی زنان خواهد بود و از طرفی دیگر مشارکت هر چه بیشتر آنها را در عرصه های گوناگون از جمله تحقق اهداف توسعه پایدار مشاهده خواهد کرد. ضمن این که زنان به دلایل الفت ویژه تصمیم گیری های ناظر بر آن مشارکت داشته باشند جامعه از مزیت های آن برخوردار خواهد شد. ضمناً یادآور می شود در طول تاریخ ساختار اجتماعی در جوامع مختلف برای توسعه انسانی زنان تا به امروز موانعی وجود داشته است چنانچه اصلاحات لازم در ساختار اجتماعی صورت پذیرد تا امکان مشارکت هر دو طیف به صورت برابر وجود داشته باشد تا جامعه شاهد هر چه بیشتر تحقق اهداف توسعه پایدار باشد.

- نتایج پژوهش نشان داد آئین نامه تأسیس سمن های مردم نهاد که یکی از آن ها سمن های زیست محیطی بوده اند همواره با مشکل مواجه بوده به طوری که مدیران سمن ها فرایند کند و دست و پا گیر را تجربه نموده اند، در این زمینه به مجلس شورای اسلامی پیشنهاد می شود. طرح قانون جامع تأسیس سازمان های مردم نهاد را که از سال ۱۳۹۲ ارائه و تاکنون تصویب نشده است را در دستور کار خود قرار دهند تا پس از تصویب و ابلاغ، راه گشای این مشکلات باشد.

- در این تحقیق مشاهده گردید ارائه بازخورد مثبت محلی و ملی مدیران سمن های زیست محیطی در ترغیب و تشویق آن ها به گسترش فعالیت ها، افزایش مشارکت ها و بسیج امکانات مردمی در اقدامات زیست محیطی تأثیر مثبت داشته است. در این زمینه به کارشناس سازمان های مردم نهاد در استانداری، فرمانداری، شهرداری ها، دهیاری ها و ستاد سازمان محیط زیست کشور پیشنهاد می شود در یک برنامه ریزی مدون شده بصورت سالیانه از برترین و موفق ترین مدیران سمن های زیست محیطی تشویق بعمل آورند تا آن ها را برای تداوم و گسترش فعالیت های زیست محیطی برانگیخته نمایند.

- در نتایج تحقیق مشاهده گردید نقش آفرینی تشکل های زیست محیطی در سطح جامعه زمینه ساز دستیابی به تحقق اهداف زیست محیطی توسعه پایدار بوده است. در این زمینه به مقام های مسئول در شورای اداری در سطوح دهستان، شهرستان،

- در این تحقیق مشاهده گردید بین موفقیت‌های اجتماعی مدیران تشکل‌های زیست‌محیطی در واقعیت بخشیدن به اهداف زیست‌محیطی توسعه پایدار رابطه وجود داشته است. در این زمینه به تشکل‌های جدید، خانه‌سازمان‌های مردم‌نهاد در استان، شبکه و شورای تشکل‌های زیست‌محیطی، پیشنهاد می‌شود در انعکاس دادن این موفقیت‌ها در سطح جامعه بیشتر اقدام نمایند تا علاوه بر تشویق مدیران تلاشگر، زمینه‌های حمایت از آن‌ها و تحقق اهداف توسعه پایدار فراهم آید.

- از آنجا که در گذشته اغلب جوامع به دلیل نقصان در ساختار اجتماعی موانعی برای توسعه انسانی زنان وجود داشته است. به تصمیم‌گیران ارشد کلان اجتماعی و نیز نخبگان فعال در این زمینه پیشنهاد می‌شود در اصلاح ساختار اجتماعی اهتمام داشته باشند تا امکان برابر مشارکت زنان با مردان در تصمیم‌گیری‌های زیست‌محیطی، مشارکت و تحقق اهداف توسعه پایدار فراهم گردد.

تشکر و قدردانی

بدینوسیله از کلیه مدیران سمن‌های زیست‌محیطی استان مرکزی مشارکت‌کننده در این تحقیق که در تکمیل پرسشنامه‌ها نهایت مساعی خود را معطوف داشتند و همچنین از فرمانداری‌ها و استانداری استان مرکزی که در هموار نمودن فرایند اجرای پرسشنامه‌ها مددکار تحقیق بوده‌اند تشکر و قدردانی می‌گردد.

منابع

- 1- Marx, G.T. Conceptual in the field of collective behavior, In H.m. Blalock (ed). *Sociological theory and research: A Critical appraisal*. New York: the Free press. 1980.
- 2- Hanigan, John. *Environmental sociology*; 2006. Translated by Musa Anbari and Anwar Mohammadi. Tehran: University of Tehran Press. 2016.
- 3- Parsons, T. Action theory and the human condition New York: the free press. 1978.

- در نتایج تحقیق مشاهده گردید توانمندسازی زنان در سطح جامعه زمینه ساز دستیابی به اهداف توسعه بوده است. در راستای توانمندسازی زنان، اقدامات مدیران زن سمن‌های زیست‌محیطی نسبت به مدیران مرد برتری داشته است. در این زمینه به معاونت زنان در دستگاه‌های اجرایی، و گروه‌های بانوان مستقر در استان که وظیفه توانمندسازی مذکور را دارند پیشنهاد می‌شود در یک اقدام هم افزا از ظرفیت مدیران زن سمن‌های زیست‌محیطی بهره‌برداری بهینه داشته باشند تا شاهد زمینه‌سازی تحقق اهداف توسعه پایدار بیش از گذشته فراهم آید.

- در این تحقیق مشاهده گردید بین مدیریت زنان و مردان در تحقق هدف مبارزه با تغییرات آب و هوایی تفاوت معنی‌دار وجود دارد و زنان در این رابطه برتری داشته‌اند. در این زمینه به مجریان برنامه‌های زیست‌محیطی مبارزه با تغییرات آب و هوایی در سطوح استانی و ملی پیشنهاد می‌شود در برنامه‌های خود از ظرفیت کارآمد زنان فعال در این عرصه بهره‌برداری بیشتر و عینی‌تری داشته باشند تا شاهد اقدامات و فعالیت‌های شایسته‌تری نسبت به گذشته باشند.

- در این تحقیق مشاهده گردید مدیران زن نسبت به مدیران مرد در اقدامات زیست‌محیطی دستیابی به هدف انرژی ارزان برتری داشته‌اند. در این زمینه به مسئولین ذیربط در وزارت نیرو پیشنهاد می‌شود از ظرفیت مدیران زن سمن‌های زیست‌محیطی آماده‌بکار و فعال در این زمینه دعوت به مشارکت نموده تا امکان نقش‌آفرینی آنها بصورت رسمی و حمایت شده تداوم یابد.

- در نتایج تحقیق مشاهده گردید توانمندسازی زنان در سطح جامعه زمینه ساز دستیابی به اهداف توسعه بوده است. در راستای توانمندسازی زنان، اقدامات مدیران زن سمن‌های زیست‌محیطی نسبت به مدیران مرد برتری داشته است. در این زمینه به معاونت زنان در دستگاه‌های اجرایی، و گروه‌های بانوان مستقر در استان که وظیفه توانمندسازی مذکور را دارند پیشنهاد می‌شود در یک اقدام هم افزا از ظرفیت مدیران زن سمن‌های زیست‌محیطی، بهره‌برداری بهینه داشته باشند تا شاهد زمینه‌سازی تحقق اهداف توسعه پایدار بیش از گذشته فراهم آید.

- Quarterly Journal of Environmental Science and Technology*. 2016, 18 (1). 161-149.
- 13- Shokohian, Mohammad. environmental engineering. *Theoretical foundations and scientific applications*. Mashhad: Imam Reza University Press. 2017.
- 14- Nawabakhsh, Mehrdad; Sabeti, Maryam; Modarreszadeh, style. The role of women in sustainable urban development with emphasis on clean energy (Case study of Tehran). **Seventh International Conference on Economics and Management in Sweden**. Dalarna. Dalarna State University. 2016.
- 15- Environmental Protection Agency. *Introducing NGOs in the provinces of the country*. 2018. Deputy of Public Participation on 5/4/2019. From: www.department of environment.
- 16- Lahijanlian, Akram al-Muluk; Arjmandi, Reza; Muharram Nejad, Nasser; Jamshidi Deljoo, Mojtaba. A Study of the Structure and Performance of Environmental Non-Governmental Organizations and Their Role in the Urban Development Process of Markazi Province *Quarterly Journal of Environmental Science and Technology*. 2010.12 (3). 111-101.
- 17- Soleimanpour Imran, Mahboubeh; Alidadi, Fariba; Soodagar, Hamid Reza. Globalization, Politics, and Environmental Literacy: A Historical Series for Schools and Environmental Theorists. *Journal of Environmental Science - Extension*. 2017. (58). 56-43.
- 18- Potrich, Louise. A. Systematic Literature Review on Firm- Level proactive Environmental management. *Journal of environmental management*. 2019. (243). 273-286.
- 4- Irwin, Allen. *Environmental sociology*. Translated by Sadegh Salehi. Babolsar: University of Mazandaran. 2014.
- 5- Ajzen, I. & Fishbein, M. *Understanding attitude and predicting social behavior*. Englewood cliffs, NJ. Prentice Hall. 1980.
- 6- Froutan Kia, Shahrooz; Nawah, Abdul Reza. *Environmental sociology*. Tehran: Andisheh Ehsan Publications. 2018.
- 7- Molyneux, Maxine Gender and the silence of social capital :lessons from latin America. *Development and chang*. 2002.33 (2). 167-188.
- 8- walhagen, Marita. Gender differences in Environmental perspectives among urban design professionals. *Development, University of Gavle Sweden*. 2018.
- 9- Companions, Azin. *Iran and sustainable development, the global determination of the current generation for the well-being of the present and the future*. 2017. On 1/4/1398. From: www.irna.ir
- 10- Damghani, Maryam; Abdoli, Gholamreza; Bahmanpour, Hooman. Recognizing the views of environmental experts and activists on the legal status and role of environmental NGOs (NGOs) in the country. *Bi-monthly research in the art of humanities*. 2017. 20 (4) consecutive 6. 21-9.
- 11- Soleimanpour Omran; Nouri, Alireza. Investigating the relationship between green management and environmental behavior of school principals and deputies in North Khorsan province. *Journal of Environmental Science - Extension*. 2018. (61). 36-25.
- 12- Salehi, Sadegh; Kabiri, Afshar; Karimzadeh, Sara. Investigating the role of gender in environmental orientations.

- management systems: The influence of institutional pressures and the impact on environmental performance. *Journal of Environmental Management*. 2015 (160).45-56.
- 23- Maleki, Saeed; Saeedi, Jafar Investigation of environmental degradation and the position of urban environment in Iran's development programs. *Quarterly Journal of Urban Management Studies*. 2016. 8 (27). 92-69.
- 24- Asadi, Seyed Mohsen; Otadi, Nasrin. The role of public participation in the development of urban sustainability. *Proceedings of the Sixth Conference of the Iranian Association of Environmental Specialists*. Tehran: Iranian Association of Environmental Specialists. 2006.
- 19- Liu,Tiansen ;Liang,DapengThe antecedent and performance of environmental managers'proactive pollution reduction behavior in Chinese manufacturing firms:insight from the proactive behavior theory.*journal of environmental management*. 2019. 327-342.
- 20- Florini,Ann. Collaborative governance for the sustainable development goals.*Wiley Asia & the pacific policy studies*. 2018.
- 21- Alt,Elisa;SpitzeckImproving environmental performance through unit-level organizational citizenship behavior for the environment:A Capability perspective. *Journal of environmental management*. 2016. (182).48-58.
- 22- Nguyent Phan, Thanh;Baird,KevinThe comprehensiveness of environmental